

‘छाउघर’ उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन

दीपा खवास

क्याम्पस क्रमाङ्क र शैक्षिक वर्ष : ९१ (२०६७/२०६८)

त्रि.वि. दर्ता नं. : ९-२-५८६-८२-२००६

दोस्रो वर्षको परीक्षा क्रमाङ्क : २१८०१३१ (२०६८)

नेपाली शिक्षा विषयमा स्नातकोत्तर उपाधिका निमित्त प्रस्तुत शोधपत्र

शोधपत्र पेश गरेको मिति

वि.स. : २०७४/०५/१५

इ.स. : ३१, अगस्ट, २०१७

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

शिक्षाशास्त्र सङ्काय

नेपाली शिक्षा विभाग

जनता बहुमुखी क्याम्पस

इटहरी, सुनसरी

शोधपत्र भाइभा :

वि.स. : २०७४/०८/१६

इ.स. : २, डिसेम्बर, २०१७

‘छाउघर’ उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन

दीपा खवास

क्याम्पस क्रमाङ्क र शैक्षिक वर्ष : ९१ (२०६७/२०६८)

त्रि.वि. दर्ता नं. : ९-२-५८६-८२-२००६

दोस्रो वर्षको परीक्षा क्रमाङ्क : २१८०१३१ (२०६८)

नेपाली शिक्षा विषयमा स्नातकोत्तर उपाधिका निमित्त प्रस्तुत शोधपत्र

शोधपत्र पेश गरेको मिति

वि.स. : २०७४/०५/१५

इ.स. : ३१, अगस्ट, २०१७

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

शिक्षाशास्त्र सङ्काय

नेपाली शिक्षा विभाग

जनता बहुमुखी क्याम्पस

इटहरी, सुनसरी

शोधपत्र भाइभा :

वि.स. : २०७४/०८/१६

इ.स. : २, डिसेम्बर, २०१७

जनता बहुमुखी क्याम्पस

इटहरी, सुनसरी

स्थापित : २०४५

(त्रिभुवन विश्वविद्यालयबाट सम्बन्धन प्राप्त)

व्यवस्थापन, मानविकी तथा शिक्षाशास्त्र सङ्काय

शोध निर्देशकको सिफारिस-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय नेपाली शिक्षा शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली शिक्षण विभाग स्नातकोत्तर तह एम. एड. दोस्रो वर्षकी छात्रा दीपा खवासले नेपा.शि. ५९८ पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ प्रस्तुत “छाउघर” उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन शीर्षकको शोधपत्र मेरो निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । परिश्रमपूर्वक तयार पारिएको यो शोधकार्य यथोचित देखिएकोले मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

.....

शोध निर्देशक

जनता बहुमुखी क्याम्पस

इटहरी, सुनसरी

स्थापित : २०४५

(त्रिभुवन विश्वविद्यालयबाट सम्बन्धन प्राप्त)

व्यवस्थापन, मानविकी तथा शिक्षाशास्त्र सङ्काय

स्वीकृति-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षा शास्त्र सङ्काय नेपाली शिक्षण विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह एम.एड. दोस्रो वर्षको नेपा.शि. ५९८ पाठ्यांशको प्रायोजनार्थ यस विभागकी विद्यार्थी दीपा खवासले तयार पार्नुभएको “छाउघर” उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन शीर्षकको शोधप्रस्ताव आवश्यक मूल्याङ्कन गरी स्नातकोत्तर उपाधिका लागि शोधकार्य गर्न उपयुक्त ठहरिएकोले स्वीकृत प्रदान गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

हस्ताक्षर

विभागीय प्रमुख : मदनराज बराल

.....

उप-प्राध्यापक (सदस्य) : दीपकप्रसाद न्यौपाने

.....

सदस्य : तीर्थराज भट्टराई

.....

सदस्य : नवीनकुमार शर्मा

.....

सदस्य : बालकृष्ण गौतम

.....

स्वयम घोषणा

म शोधार्थी दीपा खवास यो घोषणा गर्दछु- प्रस्तुत शोधपत्र मेरो मौलिक अनुसन्धान हो । शोधपत्रको कुनै अंश समेत मैले कहींकतैबाट हुबहु नक्कल गरेको होइन । आवश्यकता अनुसार सन्दर्भ र स्रोत खुलाई पूर्वकार्यको प्रयोग गरेकी छु । यदि कहींकतैबाट हुबहु नक्कल गरेको प्रमाणित भए त्यसबाट आउने सबैखाले परिणामहरुको सामना गर्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछु । यस सम्बन्धमा पछि कहींकतै र कुनै किसिमको उजुरबाजुर गर्ने छैन ।

मिति : २०७४ / /

इ.सं. : २०१७

शोधार्थी.

दीपा खवास

कृतज्ञता ज्ञापन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत जनता बहुमुखी क्याम्पस नेपाली शिक्षण विभाग स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको ५९८ पाठ्यांशको प्रयोजनका लागि तयार गर्नुपर्ने भएकोले सो कार्य पूरा गर्नका लागि मैले यो शोधपत्र प्रस्तुत गरेकी छु ।

प्रस्तुत शोधपत्रलाई यो स्वरूपमा ल्याउने क्रममा मैले जहाँ-जहाँबाट पथ र प्रेरणा लिए ती सबै गुरुहरुमा अपार प्रेम र श्रद्धा समर्पण गर्दछु । उक्त शोधपत्र तयारको क्रममा मैले मेरा धेरै भन्दा धेरै आफन्त गुरुहरु र सहयोगीहरुको साथ, समर्पण, प्रेरणा र मित्रवत् सहयोग प्राप्त गरेकी छु । आफ्ना अनेकन समस्या र बाध्यतालाई पर पन्छाएर शोधपत्रको शीर्षक चयन, पत्रलेखन मा आवश्यक प्रेरणा, सुभाष, सहयोग र असल निर्देशन दिनुहुने मेरा शोधपत्र निर्देशक गुरु श्री नवीनकुमार शर्मा तथा जनता बहुमुखी क्याम्पस इटहरीका नेपाली भाषा शिक्षण विभागका सम्पूर्ण गुरुहरुप्रति हृदयतः आभार व्यक्त गर्दछु । त्यस्तै सधै पाइला-पाइलामा साथ, सहयोग, सुभाष, सल्लाह, हौसला र माया प्रदान गर्नुहुने प्रिय जीवनसाथी श्री प्रकाश भुजेल प्रति पनि म हृदयतः आभार प्रकट गर्दछु । त्यस्तै मेरो अध्ययनमा सहयोग गर्नुहुने सम्पूर्ण आफन्तहरु विद्यालयदेखि विश्वविद्यालय तहसम्म अध्यापन गर्ने सबै गुरुहरुलाई पनि धन्यवाद दिन चाहन्छु । अध्ययनको सिलसिलामा मलाई हौसला र प्रेरणा प्रदान गर्नुहुने आत्मिय मित्र नम्रता थपलियालाई पनि धेरै धेरै धन्यवाद दिन चाहन्छु । साथै शोधपत्र तयार पार्ने क्रममा प्राप्त भएका शोधपत्रका सम्पूर्ण शोधकर्ताहरुमा पनि अन्तर आत्माबाट धन्यवाद प्रकट गर्दछु ।

अन्त्यमा यस शोधपत्र निर्माणका क्रममा प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रूपमा सहयोग पुर्याउने सम्पूर्ण व्यक्ति तथा कम्प्यूटर टाइप तथा सेटिङ गरी सहयोग पुर्याउनुहुने मित्र कुसुम आधिकारी प्रति हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दै यो शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि जनता बहुमुखी क्याम्पस नेपाली शिक्षा विभागको मूल्याङ्कन समिति समक्ष पेश गर्दछु ।

मिति : २०७४ / /

शोधार्थी.

दीपा खवास

विषय सूची

क्र.स.	पृष्ठ
--------	-------

अध्याय एक : परिचय

१.१ पृष्ठभूमि	१
१.२ समस्या कथन	३
१.३ अध्ययनको औचित्य र महत्व	३
१.४ अध्ययनको उद्देश्यहरु	४
१.५ अध्ययनको परिसीमा	४
१.६ पारिभाषिक शब्द	५

अध्याय दुई : पूर्वकार्यको समीक्षा तथा धारणात्मक संरचना

२.१. पूर्वकार्यको समीक्षा	६
२.२. पूर्वकार्यको उपयोगिता/ कार्यान्वयन	९
२.३. सैद्धान्तिक संरचना/ आधार	१०
२.३.१ कथानकको विकासक्रम	११
२.३.१.१. चिनारी	१२
२.३.१.२. सङ्घर्ष विकास	१२
२.३.१.३. चरम	१२
२.३.१.४ सङ्घर्षह्रास	१२
२.३.१.५. उपसंहार	१२
२.३.२. चरित्रको विश्लेषण एवम् वर्गीकरण	१२
२.३.२.१. लिङ्गका आधारमा	१३

२.३.२.२. कार्यका आधारमा	१३
२.३.२.३. प्रवृत्तिका आधारमा	१३
२.३.२.४. स्वभावका आधारमा	१३
२.३.२.५. जीवन चेतनाका आधारमा	१३
२.३.२.६. आसन्नताका आधारमा	१४
२.३.२.७. आबद्धताका आधारमा	१४
२.३.३ कृति विश्लेषणको शैलीवैज्ञानिक आधार/प्रक्रिया	१४
२.३.३.१. साहित्यिक संरचना	१५
क) बनोट	१५
ख) बुनोट	१५
२.३.३.२. भाषिक संरचना	१५
क) व्याकरण व्यवस्था	१६
ख) शब्दभण्डार व्यवस्था	१६
ग) ध्वनि/वर्ण व्यवस्था	१६
२.३.३.३ शैली	१६
क) चयन	१६
ख) अग्रभूमि निर्माण	१७
अ) समानान्तरता	१७
आ) विचलन	१७
ग) विविधता	१८

अध्याय तीन : अध्ययनको प्रक्रिया/विधि

३.१ अध्ययनको संरचना	१९
३.२. जनसङ्ख्या र नमुना	१९

३.३. तथ्याङ्क सङ्कलन र साधन	१९
३.३.१. प्राथमिक स्रोत	१६
३.३.२. द्वितीय स्रोत	१६
३.४. तथ्याङ्क सङ्कलन प्रक्रिया	२०
३.५ तथ्याङ्क विश्लेषण र व्याख्या प्रक्रिया	२०

अध्याय चार : नतिजा/परिणाम र छलफल

४.१ 'छाउघर' उपन्यासको कथानकको विश्लेषण	२१
४.२. फ्रेटागको पिरामिड अनुसार "छाउघर" उपन्यासको कथानकको विकास	३२
४.३. "छाउघर" उपन्यासका पात्रहरुको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन तथा विश्लेषण	३३
४.४. सारांश	४७
४.५. चयनका आधारमा "छाउघर" उपन्यासको विश्लेषण	४७
४.५.१. परिचय	४७
४.५.२. शब्द चयनका आधारमा "छाउघर" उपन्यास	४८
४.५.२.१. तत्सम शब्द चयन	४८
४.५.२.२. तद्भव शब्द चयन	४८
४.५.२.३. आगन्तुक शब्द चयन	४९
४.५.२.४. भर्त्ता तथा अनुकरणात्मक शब्द चयन	५०
४.६. नामको चयन	५०
४.८. विश्लेषणको चयन	५१
४.७. सर्वनामको चयन	५२
४.९. क्रियापदको चयन	५२
४.१०. क्रिया विशेषणको चयन	५३
४.११. निपातको चयन	५३
४.१२. वाक्य चयन	५४
४.१३. चिह्न चयन	५४
४.१३.१. विन्दु चिह्नको चयन	५४

४.१३.२. प्रश्नसूचक चिह्न चयन	५५
४.१३.३. विस्मयादिबोधक चिह्न चयन	५६
४.१३.४. उखान र लोकोक्तिको चयन	५६
४.१४. सारांश	५७
४.१५. विचलन र सामानान्तरका आधारमा “छाउघर” उपन्यास विचलन	५७
४.१५.१. कोशीय विचलन	५७
४.१५.२. व्याकरणिक विचलन	५८
४.१५.३. ध्वनि प्रक्रियात्मक विचलन	५८
४.१५.४. अर्थतान्त्रिक विचलन / आर्थी विचलन	४९
४.१६. समानान्तरताको परिचय	४९
४.१६.१. आन्तरिक समानान्तरता	६०
४.१६.२. बाह्य समानान्तरता	५१

अध्याय पाँच : निश्कर्ष, सुझाव तथा उपयोगिता

५.१ निश्कर्ष :	६२
५.१.१. अध्यायगत निश्कर्ष	५०
५.२. उपयोगिता कार्यान्वयन	६४
५.२.१. नीतिगत	६४
५.२.२. कार्यान्वयन तह	६४
५.२.३. आगामी अनुसन्धानका लागि शीर्षकहरु	६४

सन्दर्भसूची